

RAPPORT 2024

Försöksverksamhet med kontakttolkutbildningar inom yrkeshögskolan

FÄRDIGSTÄLLD: 2024-04-10

DNR: MYH 2017/4216

ISBN: 978-91-89815-50-6

Myndigheten för yrkeshögskolan

Sammanfattning

Myndigheten för yrkeshögskolan (MYH) fick 2017 i uppdrag att ansvara för en försöksverksamhet med utbildningar till kontakttolk inom ramen för yrkeshögskolans regelverk. Uppdraget skulle slutredovisas 2022. År 2020 förlängdes försöksverksamheten till att omfatta ytterligare studerandeplatser vilket gjorde att slutredovisningen flyttades fram till april 2024. De första resultaten från uppföljning och utvärdering av försöksverksamheten samt en bedömning om dessa utbildningar kräver nationellt likvärdigt innehåll redovisades i en delrapport till regeringen i november 2022.

Resultaten visar att det är möjligt att genomföra utbildningar till kontakttolk som yrkeshögskoleutbildningar. Resultaten från uppföljning och utvärdering visar dock att resultaten varit svagare än för distansutbildningar inom yrkeshögskolan i stort. Inom försöksverksamheten har det bland annat varit en lägre examensgrad och det har varit färre behöriga sökande än till yrkeshögskolans distansutbildningar totalt.

Under försöksverksamhetens första omgångar fanns det problem för anordnarna att säkerställa att alla studerande fick LIA (lärande i arbete), ett problem som delvis var pandemirelaterat. Under försöksverksamhetens senare omgång fanns inte det problemet, delvis då upplägget och längd för LIA hade ändrats.

Dilemman som anordnare lyft är kopplade till antagning, urval och ekonomiska förutsättningar. Kontakttolkutbildningar anses som personalintensiva, särskilt i de fall en utbildningsanordnare utbildar i fler språkgrupper.

Myndighetens tillsyn och kvalitetsgranskning har visat att utbildningarna bedrivs i enlighet med de författningar som reglerar yrkeshögskolan och med hög kvalitet. Det har inte framkommit några betydande brister som skiljer sig från yrkeshögskolan i stort.

Myndigheten bedömer att det hade varit mindre troligt att kontakttolkutbildningar hade beviljats om de konkurrerat med samtliga ansökningar om att ingå i yrkeshögskolan och tilldelas statsbidrag eller särskilda medel. Utifrån gjorda erfarenheter lyfter dock MYH i denna redovisning några olika möjligheter att bedriva kontakttolkutbildningar inom yrkeshögskolan. Dessa möjligheter inbegriper kurser och kurspaket, YH-flex samt yrkeshögskoleutbildning inom den del som benämns som smala yrkesområden.

Den komplexitet som präglar tolksystemet med många olika aktörer, privata och offentliga kombinerat med utbildningar på olika nivåer bidrar till att myndigheten ser stor vikt av att det etableras en starkare, mer hållbar och långsiktig struktur för samverkan och koordination mellan aktörer som tillsammans bidrar till att tillgodose samhällets behov av tolkar. Myndigheten kan ha en roll i detta men kan inte ensamt genomföra en sådan uppgift.

Innehållsförteckning

1	Inledning	5
1.1	Bakgrund.....	5
1.2	Regeringsuppdraget.....	5
1.3	Utgångspunkter och metod	6
1.4	Disposition av redovisningen	6
1.5	Uppföljning och utvärdering	6
2	Genomförande av uppdraget.....	7
2.1	Ansökningsomgångar	7
2.2	Tillsyn och kvalitetsgranskning.....	7
2.3	Kommunikationsinsatser	7
2.4	Dialoger med berörda myndigheter och intressenter	8
2.5	Dialoger med utbildningsanordnare och ledningsgrupper.....	9
3	Resultat.....	11
3.1	Ansökningsomgång 1.....	11
3.1.1	Ansökningar	11
3.1.2	Bedömning och beviljande	11
3.1.3	Tillsyn och kvalitetsgranskning	12
3.2	Ansökningsomgång 2.....	13
3.2.1	Ansökningar	13
3.2.2	Bedömning och beviljande	13
3.2.3	Tillsyn och kvalitetsgranskning	14
3.3	Förändringar i beviljade utbildningar	14
3.4	Sökande, studerande och examinerade.....	15
3.5	Jämförelse med yrkeshögskolan och tolkutbildningar inom folkbildningen	17
3.5.1	Distansutbildningar inom yrkeshögskolan	17
3.5.2	Kontakttolkutbildningar inom folkbildningen.....	18
4	Analys	20
4.1	Utmaningar och möjligheter	20
4.1.1	Utbildningarnas genomförande, innehåll och upplägg.....	20
4.1.2	Antagning till utbildningen, särskilda förkunskaper och urval	20
4.1.3	Sökande och studerande.....	21
4.1.4	Lärande i arbete – LIA.....	21
4.1.5	Förutsättningar att bedriva kontakttolkutbildningar inom yrkeshögskolan	22
4.1.6	Konkurrensutsättning inom yrkeshögskolan	23
4.1.7	Olika målgrupper inom de olika utbildningsformerna.....	23
5	Sammanfattande diskussion och framtida frågor	24
5.1	Slutsatser och bedömningar	24
5.2	Uppföljning och utvärdering	25
5.3	Behovsanalyser av utbildningar och tolkspråk	25
5.4	Koordination och samarbete	26
5.5	Alternativ för kontakttolkutbildningar inom yrkeshögskolan.....	26
5.5.1	Kurser och kurspaket	26
5.5.2	YH-flex.....	27
5.5.3	Smala yrkesområden inom yrkeshögskolan	27

Tabeller

Tabell 1. Beviljade utbildningar ansökningsomgång 1. s.12

Tabell 2. Beviljade utbildningar ansökningsomgång 2. s.13

Tabell 3. Sökande, studerande och examinerade för utbildningsomgångar beviljade i ansökningsomgång 1. s.15

Tabell 4. Sökande, studerande och examinerade för utbildningsomgångar beviljade i ansökningsomgång 2. s. 15

Tabell 5. Ansökningar, sökande och behöriga sökande (antal och per plats) för kontakttolkutbildning inom yrkeshögskolan som startat år 2019–2022. S. 16

Tabell 6. Outnyttjade platser vid start och studerande vid start för kontakttolkutbildning inom yrkeshögskolan som startat år 2019–2022. S.16

Tabell 7. Studerande och examinerade på kontakttolkutbildning inom yrkeshögskolan som avslutats år 2020–2023. S.17

Bilagor

Bilaga 1. Definitioner och förklaringar

1 Inledning

1.1 Bakgrund

MYH fick i regleringsbrevet för 2015 i uppdrag att göra en översyn av vilka behov det finns av kontakttolkar och om kontakttolkutbildningarna inom folkbildningen vid tillfället bedrevs i sådan omfattning att de kunde tillgodose samhällets behov av kontakttolkar. Myndigheten skulle även föreslå sådana förändringar när det gäller utbildningen som krävs för att samhällets behov av kontakttolkar kunde tillgodoses.

I myndighetens återrapportering¹ angavs att mycket pekade på att det rådde en brist på kvalificerade tolkar som var utbildade och/eller auktoriserade samt att samhällets behov av tolkar inte täcktes i den utsträckning som var önskvärd. MYH hade som förslag att det, utöver den sammanhållna grundutbildning till kontakttolk som bedrivs inom folkbildningen, kunde vara önskvärt med en längre yrkesutbildning på 1–2 års heltidsstudier.

MYH fick under 2015 och 2016 ytterligare två uppdrag². Dels att utreda hur en längre kontakttolkutbildning kunde utformas som ett alternativ till den sammanhållna grundutbildning till kontakttolk som bedrivs inom folkbildningen, dels att genomföra en kartläggning av hur samhällets behov av kontakttolkar har utvecklats under 2015 och vilka behov av kontakttolkar som kunde finnas i samhället 2016 och 2017.

I myndighetens återrapportering av de två uppdragen³ konstaterades att samhällets behov av tolkar inte täcktes i den utsträckning som var önskvärd av de kontakttolkutbildningar som redan fanns och att utbildningarna inte motsvarade de krav som arbetsgivare, beställare och enskilda användare ställde på en kvalificerad tolktjänst, både avseende behovet av volymer samt behovet av olika typer av tolkkompetens. Det bedömdes att insatser på både kort och lång sikt behövdes för att åtgärda denna kompetensbrist. MYH föreslog bland annat att införandet av en längre eftergymnasial yrkesutbildning till kontakttolk inom yrkeshögskolan kunde vara en lämplig insats.⁴

För att trygga tolförsörjningen beslutade regeringen den 20 oktober 2017 om ett åtgärdspaket med bland annat insatser som innebar att tolkutbildningen vid Stockholms universitet skulle byggas ut och ges ytterligare medel. Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Migrationsverket, Pensionsmyndigheten och Skatteverket fick också i uppdrag att se över hur tolkanvändningen kan bli mer effektiv. Regeringen tillsatte även en utredning, 'Effektiva och ändamålsenliga tolktjänster', som skulle ta ett samlat grepp om tolförsörjningen på längre sikt. Utredningen skulle bland annat kartlägga kvalifikationer hos dagens tolkar, föreslå tydliga utbildningsvägar, analysera behovet av tillsyn och lämna förslag på hur en eventuell tillsyn kan utformas. Utredningen utmynnade i betänkandet "Att förstå och bli förstådd – ett reformerat regelverk för tolkar i talade språk".⁵ Även Socialstyrelsen genomförde under våren 2016 en kartläggning av stödet till andra talade språk än svenska inom hälso- och sjukvården och inom tandvården.⁶

1.2 Regeringsuppdraget

Som en del av åtgärdspaketet fick MYH i ett ändringsbeslut (den 14 september 2017) av regleringsbrevet för budgetåret 2017 i uppdrag att ansvara för att en försöksverksamhet med utbildningar till kontakttolk skulle anordnas inom yrkeshögskolan. I uppdraget angavs att försöksverksamheten skulle dimensioneras för cirka 160 utbildningsplatser fördelade på två utbildningsomgångar som sedan skulle följas upp och utvärderas av

¹ MYH 2015/493.

² Uppdrag givet i särskild ordning 2015-11-15 dnr U2015/02700/GV och U2016/00869/UF.

³ MYH 2015/4726 och MYH 2016/1170.

⁴ MYH 2015/4726.

⁵ SOU 2018:83.

⁶ Tolkar för hälso- och sjukvården och tandvården – Kartläggning våren 2016 – Socialstyrelsen.

MYH. Uppdraget skulle genomföras i dialog med andra berörda myndigheter och aktörer och slutredovisas till Regeringskansliet senast den 8 april 2022.

I ett ändringsbeslut (den 17 juni 2020) av myndighetens regleringsbrev för budgetåret 2020 förlängdes och utökades uppdraget så att ytterligare cirka 160 nya utbildningsplatser fördelade på två utbildningsomgångar skulle komma till stånd. I ändringsbeslutet angavs att en delrapportering av uppdraget med en bedömning av om utbildningarna kräver nationellt likvärdigt innehåll skulle göras 1 november 2022 och att slutredovisningen skulle ske den 15 april 2024. Denna rapport är myndighetens slutredovisning.

1.3 Utgångspunkter och metod

I försöksverksamheten har den huvudsakliga inriktningen varit att myndighetens insatser skulle hanteras inom myndighetens ordinarie processer och strukturer. Försöksverksamheten har bedrivits enligt det regelverk som gäller för ordinarie yrkeshögskoleutbildningar, men vissa särskilda insatser har riktats mot försöksverksamheten för att på ett ändamålsenligt sätt kunna följa upp och utvärdera utbildningarna. Ansökningar om att ingå i yrkeshögskolan och erhålla statsbidrag avseende försöksverksamheten har inte konkurrerat med övriga ansökningar till yrkeshögskolan utan enbart med andra ansökningar inom försöksverksamheten.

1.4 Disposition av redovisningen

Rapporten inleds med en redovisning av hur uppdraget genomförts med fokus på hur MYH hanterat ansökning, tillsyn och kvalitetsgranskning samt dialoger med intressenter och andra kommunikationsinsatser. Därpå följer en redovisning av försöksverksamhetens resultat som i delar ställs mot resultaten för distansutbildningar inom yrkeshögskolan i stort. En mindre omfattande jämförelse görs även med kontakttolkutbildningar inom folkbildningen.

I rapportens avslutande två delar görs en analys och avslutande bedömning kopplat till frågan om det är lämpligt och ändamålsenligt att bedriva kontakttolkutbildningar inom yrkeshögskolan.

1.5 Uppföljning och utvärdering

MYH har under försöksverksamheten genomfört olika insatser för att på ett ändamålsenligt sätt följa upp och utvärdera både försöksverksamheten som helhet och utbildningars resultat. Grundläggande för det arbetet har varit att statistik och data som MYH använder i uppföljningen och utvärderingen av det ordinarie utbudet av yrkeshögskoleutbildningar även använts för kontakttolkutbildningarna inom försöksverksamheten.

Den data som presenteras i denna rapport är inhämtad till och med den mars 2024. Det behöver beaktas att det finns en viss eftersläpning av statistiken avseende examinerade. Utbildningsanordnarna har som regel fyra veckor från att ett examensbevis är utfärdat till senaste inrapportering till MYH och dessutom har studerande möjlighet att komplettera och slutföra kurser en tid efter att utbildningen avslutats. Antalet examinerade kan därför komma att öka framöver.

Uppgifter om utbildningar, sökande, studerande och examinerade har huvudsakligen inhämtats från myndighetens administrativa system. Uppgifterna har även kompletterats med statistik om sökande från Statistikmyndigheten SCB.

2 Genomförande av uppdraget

2.1 Ansökningsomgångar

MYH har genomfört ansökningsomgångar i särskild ordning 2018 och 2020 där utbildningsanordnare haft möjlighet att ansöka om att bedriva kontakttolkutbildningar inom försöksverksamheten.

Myndigheten har valt att genomföra ansökningsomgångarna i särskild ordning dels för att säkerställa att de utbildningar som beviljades hade förutsättningar att starta inom den tid som angivits i uppdraget, dels för att ansökningarna endast skulle konkurrera med andra ansökningar om kontakttolkutbildningar. I övrigt har ansökningsomgångarna genomförts på ett liknande sätt som för ordinarie ansökningsomgångar inom yrkeshögskolan.

Ansökningsförfarandet för ordinarie YH-utbildningar var något förenklat 2020 på grund av pandemin, vilket innebar att avsiktsförklaringar från arbetslivet inte togs in. Myndigheten beslutade dock att de utbildningsanordnare som ansökte om statsbidrag för kontakttolkutbildningar i 2020 års ansökningsomgång skulle komplettera sin ansökan med uppgifter om vilka organisationer från arbetslivet som stod bakom. Detta i syfte att synliggöra arbetslivets medverkan i utbildningarna genom bland annat deltagande i ledningsgrupperna och tillhandahållande av platser för LIA.

Ansökningarna i de båda ansökningsomgångarna har bedömts på samma sätt som ansökningar inom den ordinarie yrkeshögskolan. Kriterierna utgår dels från bestämmelser om vad som krävs för att en utbildning ska kunna ingå i yrkeshögskolan enligt lag (2009:128) om yrkeshögskolan (YHL) och förordning (2009:130) om yrkeshögskolan (YHF), dels från bestämmelser i YHF som gäller fördelning av statsbidrag. Överstiger antalet sökta studerandeplatser det antal som myndigheten kan bevilja behöver en prioritering göras.

I båda ansökningsomgångarna som skett inom försöksverksamheten har samtliga ansökningar bedömts kunna ingå i yrkeshögskolan utifrån lag och förordning och en prioritering har genomförts som utgått från den fördelning av statsbidrag MYH gör utifrån 5 kap. 5 § YHF⁷.

2.2 Tillsyn och kvalitetsgranskning

Myndigheten har genomfört planerad tillsyn och tillsyn på förekommen anledning av utbildningarna inom försöksverksamheten. Vidare har kvalitetsgranskningar genomförts av samtliga utbildningar.

2.3 Kommunikationsinsatser

MYH har inför ansökningsomgångarna tagit fram en kommunikationsplan och under försöksverksamheten kontinuerligt genomfört olika kommunikationsinsatser. Skriftlig information om uppdraget och om försöksverksamheten publicerades på myh.se i form av en portal med vidarelänkning till olika webbsidor och med möjlighet att skicka in frågor till myndigheten. Informationen riktade sig primärt till potentiella utbildningsanordnare men också till andra aktörer, till exempel representanter för arbetslivet inom tolktjänstområdet. Informationen har sedan kompletterats med ett utbildningspaket, vilket omfattar information om yrkeshögskolan och om yrkesrollen kontakttolk.

Ett antal filmer om bakgrunden till försöksverksamheten respektive om förberedelser inför ansökan togs fram och publicerades via myndighetens sociala medier. Inför den första ansökningsomgången 2018 träffade myndigheten ett urval av de myndigheter som använder tolktjänster och de organisationer som företräder flertalet av tolkförmedlingarna.

⁷ Det vill säga utifrån i vilken grad utbildningarna svarar mot arbetslivets behov, i vilken grad de finansieras av arbetslivet och i vilken grad utbildningen har en utifrån arbetslivets behov lämplig regional placering.

Syftet var att informera om uppdraget och dess genomförande och att samla in synpunkter. Därutöver informerades andra berörda myndigheter skriftligen.

Efter den första ansökningsomgången genomfördes även intervjuer med utbildningsanordnare som ansökte om att ingå i försöksverksamheten. Syftet var att få information om hur de uppfattade myndighetens kommunikation inför ansökningsomgången 2018. Kontakterna med MYH uppfattades över lag som goda och informationen som relevant och tillgänglig.⁸ Inför den andra ansökningsomgången genomförde myndigheten ett webinarium för att dels gå igenom hur ansökningsprocessen inom yrkeshögskolan fungerar, dels informera om de kriterier MYH använder för att bedöma ansökningar om att bedriva och erhålla statsbidrag för utbildningar inom yrkeshögskolan. Information skickades till de myndigheter som medverkade i Tolkutredningen⁹ om att uppdraget om försöksverksamheten förlängdes och om att en andra ansökningsomgång skulle genomföras under augusti månad 2020.

MYH skickade i juli 2018 en begäran till Kammarkollegiet¹⁰ om att Kammarkollegiets föreskrifter om register över utbildade tolkar¹¹ ändras till att även omfatta de personer som uppfyllt kraven för en examen på de utbildningar som ingår i försöksverksamheten. Kammarkollegiet beviljade ändringen i oktober 2018¹². Enligt 1 § 9 i Kammarkollegiets föreskrifter (KAMFS 2022:4) om register över utbildade tolkar har den som med godkänt resultat genomgått yrkeshögskoleutbildningar till kontakttolk i arabiska, dari, somaliska och tigrinja som från och med 2019 bedrivs på försök med stöd av MYH rätt att ingå i Kammarkollegiets register över utbildade tolkar.

2.4 Dialoger med berörda myndigheter och intressenter

I uppdraget för försöksverksamheten med kontakttolkutbildningar i yrkeshögskolan formuleras det att uppdraget ska genomföras i dialog med berörda myndigheter och aktörer.

MYH har haft kontakter med och fört en dialog med myndigheter och intressenter som berörs av försöksverksamheten. Under den tid som försöksverksamheten varit i gång har myndigheten haft en löpande dialog med de utbildningsanordnare som bedriver kontakttolkutbildningar inom försöksverksamheten.

Myndighetens dialog med relevanta aktörer och utbildningsanordnare har i kombination med försöksverksamhetens resultat legat till grund för den analys som presenteras i denna rapport. Flera av aktörerna har tidigare varit involverade i myndighetens arbete och återrapporteringar¹³ om behovet av och förutsättningar för kontakttolkutbildningar.

I ett tidigt skede av arbetet med uppdraget förde MYH samtal med Tolk- och översättarinstitutet vid Stockholms universitet, Kammarkollegiet, Sveriges kommuner och regioner (då landsting), Folkbildningsrådet, Tolkservicerådet, Almega Språkföretagen, Arbetsförmedlingen och Migrationsverket. Syftet var dels att samla in synpunkter och vilka förväntningar och frågor de olika aktörerna hade om försöksverksamheten, dels att informera de olika aktörerna om försöksverksamhetens förutsättningar och myndighetens planering framöver för kontakttolkutbildningar inom yrkeshögskolan. I dessa dialoger lyftes ett antal frågor, till exempel om aktörerna hade tankar kring utbildningarnas eventuella upplägg samt om förutsättningar för LIA på en arbetsplats. Att LIA var viktigt för de studerande och något som kunde särskilja kontakttolkutbildningar inom yrkeshögskolan från andra tolkutbildningar framkom tydligt i flera samtal.

⁸ Myndighetens informationsinsatser avseende försöksverksamheten med kontakttolkutbildningar inom yrkeshögskolan, Dnr MYH 2017/4216.

⁹ Dir. 2017:104. Utredningen kom att benämnas Tolkutredningen.

¹⁰ MYH 2018/1689.

¹¹ KAMFS 2015:5.

¹² Dnr 1.1-06786-2018.

¹³ Förslag på fler utbildningsvägar för att bli kontakttolk MYH 2015/4726 och Samhällets behov av kontakttolkar MYH 2016/1170.

I dialogerna framkom att tidigare erfarenheter visat att det funnits svårigheter att få till LIA då det kan behövas ganska stora arbetsinsatser för de som ska ta emot LIA-studerande. Även sekretess- och integritetsfrågor fördes fram som ett hinder för studerande att genomföra LIA. Tolkbranschens komplexitet och egenart var något som lyftes då det inte alltid går att applicera erfarenheter och kunskaper från andra utbildningsområden på tolkutbildningar.

Flera aktörer påpekade för MYH att det är viktigt att utbildningsanordnarna får med sig ett tillräckligt stort och aktivt arbetsliv som står bakom utbildningen för att säkra tillgång till LIA-platser, studiebesök och ledningsgruppsmedverkan. Det är också viktigt att få med olika typer av tolktekniker i utbildningen, så som distanstolkning och tolkning på plats.

Andra ämnen som framkom i dialogerna var om utbildningsanordnare kunde säkerställa en tillräcklig tillgång av lärarkompetens för att genomföra utbildningarna och finna tillräckligt antal sökande med rätt förkunskaper för att kunna tillgodogöra sig utbildningen. I dialogerna konstaterades även att det är viktigt att kunna säkerställa sökandens behörighet och möjligheter att tillgodogöra sig utbildningen.

Efter att MYH genomfört och beviljat utbildningar i försöksverksamhetens första ansökningsomgång hade myndigheten uppföljande samtal med Arbetsförmedlingen, Kammarkollegiet, Migrationsverket och Sveriges kommuner och regioner (då landsting). Detta för att dels utvärdera hur de olika myndigheterna hade upplevt dialogen med MYH, dels ta reda på om de hade några förväntningar eller något att tillföra inför starten av utbildningarna i januari 2019.

Övergripande fick MYH som svar att det är bra om fler kvalificerade tolkar kan utbildas men aktörerna hade ingen synpunkt huruvida det sker inom yrkeshögskolan eller i annan utbildningsform. I dessa samtal framkom att den information de fick upplevdes som bra men synpunkter fördes fram att de hade behövt mer dialog kring aktörernas roll och medverkan i utbildningarna i och med att de fick ta emot många förfrågningar om att delta i ledningsgrupper och erbjuda LIA-platser. Samtliga offentliga aktörer framförde att de som nationella myndigheter eller organisationer inte kommer att medverka i ledningsgrupper eller ta emot studerande på LIA utifrån likabehandlingsprincipen (externa utförare ska behandlas på ett likvärdigt sätt). De ansåg också att det är viktigt att MYH undersöker och utvärderar om utbildningarna når upp till den kvalitet som krävs för att bedriva yrkeshögskoleutbildningar.

Under 2021–2023 har MYH haft ytterligare samtal med Tolk- och översättarinstitutet, Kammarkollegiet, Tolkservicerådet och Almega Språkföretagen. Syftet har varit att få till ett informationsutbyte kring försöksverksamheten och att identifiera utmaningar och möjligheter inom tolkområdet i stort.

2.5 Dialoger med utbildningsanordnare och ledningsgrupper

Under försöksverksamhetens gång har MYH haft en löpande dialog med de utbildningsanordnare som beviljats utbildningar i försöksverksamheten. Det har skett både inom myndighetens ordinarie arbete i samband med tillsyn och kvalitetsgranskning samt genom samtal med utbildningsanordnarna och utbildningarnas ledningsgrupper som del av den särskilda uppföljningen och utvärderingen. De första samtalen skedde efter att de första utbildningarna inom försöksverksamheten beviljats. MYH fick en genomgång av vilka representanter som skulle ingå i de olika utbildningarnas ledningsgrupper, hur de planerade att genomföra antagningsprocessen, hur de planerade att lägga upp utbildningen, om de hade tillräcklig tillgång till undervisande personal och om de hade förutsättningar att bedriva utbildningen.

Då ledningsgrupperna består av företrädare för det arbetsliv som berörs av utbildningen, företrädare för skolväsendet, företrädare för de studerande och en person som leder det

dagliga arbetet i verksamheten¹⁴ ger det även en inblick i utbildningens bedrivande utifrån deras olika perspektiv.

Dialogen med anordnarna har fortsatt kontinuerligt, så att MYH kunnat få en bild av vilka utmaningar och möjligheter anordnarna ser med att bedriva kontakttolkutbildningar inom yrkeshögskolan.

¹⁴ 4 kap. 3 § Förordning (2009:130) om yrkeshögskolan.

3 Resultat

3.1 Ansökningsomgång 1

3.1.1 Ansökningar

MYH utlyste det som skulle bli försöksverksamhetens första ansökningsomgång under 2018 och mottog i ansökningsomgången totalt 25 ansökningar från 14 utbildningsanordnare, vilket motsvarade drygt 1 400 studerandeplatser, betydligt mer än de 160 som formulerats i försöksverksamhetens uppdrag.

Av de 14 utbildningsanordnare som ansökte i den första ansökningsomgången var majoriteten sådana som redan bedrev yrkeshögskoleutbildningar. Fem av dem bedrev grundutbildning till kontaktolk inom folkbildningen men var nya anordnare för yrkeshögskolan och ett fåtal ansökningar inkom från utbildningsanordnare som varken bedrev utbildningar inom yrkeshögskolan eller tolkutbildningar inom folkbildningen. Sex utbildningsanordnare skickade in mer än en ansökan.

Av de 25 ansökningar som inkom till myndigheten i den första ansökningsomgången gällde 11 ansökningar studieformen distans och 13 studieformen bunden. En ansökan hade som planerad studietakt 50 procent (halvfart) medan övriga hade studietakt 100 procent (heltid). Utbildningarnas omfattning varierade mellan 200 och 400 yrkeshögskolepoäng (YH-poäng) med den största andelen på cirka 300 YH-poäng.

Antalet studerandeplatser i ansökningarna varierade mellan 5 och 35 platser. I flera av de ansökningar med ett relativt lågt antal sökta studerandeplatser ingick de i paket med flera ansökningar från samma utbildningsanordnare där varje språk formats som en utbildning. Andra utbildningsanordnare valde i stället att söka fler platser i en och samma utbildning men där utbildningen hade olika inriktningar i form av olika språk.

Nästan alla ansökningar angav i utbildningens namn vilken språkinriktning utbildningen skulle ha och preciserade ytterligare i ansökan vilka de tilltänkta tolkspråken skulle vara. Ett fåtal ansökningar angav ingen språkinriktning utan beskrev i stället att ledningsgruppen vid ett eventuellt beviljande skulle bestämma språkinriktningen i god tid innan ansökan för studerande till utbildningen öppnade.

Studieorterna i ansökningarna hade en geografisk spridning från Malmö till Östersund men med fokus på Syd- och Mellansverige.

I alla utom en ansökan angavs att det för behörigheten till utbildningen krävdes vissa särskilda förkunskapskrav. Det vanligaste förkunskapskravet var Svenska 2, men även goda kunskaper i tolkspråket angavs.

I samtliga ansökningar som inkom till myndigheten angavs att utbildningen hade som mål att utbildningen skulle leda till en yrkeshögskoleexamen.

3.1.2 Bedömning och beviljande

MYH bedömde att sju ansökningar inte uppfyllde kraven utifrån lag och förordning. Det huvudsakliga skälet till att utbildningarna inte bedömdes kunna ingå i yrkeshögskolan var att de inte bedömdes leva upp till kraven om att ha en såväl stark arbetslivsanknytning som teoretisk förankring¹⁵, främst då utbildningsanordnarna i ansökan inte tillräckligt kunnat visa att de kunde säkerställa en tillräcklig mängd med LIA-platser för de studerande utifrån det antal referenser från arbetslivet som fanns med i ansökan.

Övriga ansökningar bedömdes kunna ingå i yrkeshögskolan. Den totala mängden sökta studerandeplatser i utbildningar som bedömdes kunna ingå i yrkeshögskolan översteg med råge de 160 studerandeplatser som var målet för försöksverksamheten att bevilja.

¹⁵ 6 § 3. Lagen (2009:128) om yrkeshögskolan.

För att prioritera vilka utbildningar som statsbidrag kunde beviljas för gjordes en bedömning utifrån 5 kap. 5 § YHF på samma sätt som inom övriga yrkeshögskolan. MYH ska vid fördelning av statsbidrag eller särskilda medel ta hänsyn till i vilken grad en utbildning i kvalitativt och kvantitativt hänseende svarar mot arbetslivets behov av kvalificerad arbetskraft, finansieras av arbetslivet och har en från arbetslivets behov lämplig regional eller nationell placering.

I juni 2018 beviljade MYH fyra utbildningar med vardera två utbildningsomgångar, motsvarande totalt 158 studerandeplatser. De beviljade utbildningarna var från utbildningsanordnarna TUC Sweden AB och Plushögskolan AB – Vårdyrkeshögskolan, vilka båda hade erfarenhet av att bedriva yrkeshögskoleutbildning sedan tidigare.

Tabell 1. Beviljade utbildningar och platser ansökningsomgång 1.

Anordnare	Utbildningens namn	YH-poäng	Studielän	Studieort	Omgång 1	Omgång 2	Studieform
Plushögskolan AB – Vårdyrkeshögskolan	Kontakttolk arabiska/dari	400	Västra Götaland	Göteborg	35	35	Distans
TUC Sweden AB – Yrkeshögskola	Kontakttolk i tigrinja*	300	Stockholm	Bromma	12	12	Distans
TUC Sweden AB – Yrkeshögskola	Kontakttolk i somaliska*	300	Stockholm	Bromma	12	12	Distans
TUC Sweden AB – Yrkeshögskola	Kontakttolk i arabiska	300	Jönköping	Huskvarna	20	20	Distans
Totalt antal beviljade platser					79	79	

*Avser utbildningspaket.

Källa: Myndigheten för yrkeshögskolans verksamhetsuppgifter.

Samtliga beviljade utbildningar hade studieformen distans, vilket innebär att de studerande kan genomföra merparten av utbildningen på annan plats än i utbildningsanordnarens lokaler. Avsaknaden av beviljade utbildningar med studieformen bunden var dock inget ställningstagande av MYH utan ett resultat av prioriteringen i enlighet med förordningen (2009:130) om yrkeshögskolan.

3.1.3 Tillsyn och kvalitetsgranskning

Under 2019 genomfördes inledande tillsyn¹⁶ på samtliga fyra utbildningar som då ingick i försöksverksamheten. I samtliga identifierades några brister i utbildningarnas organisation gällande kursplaner respektive studiedokumentation. I det hänseendet skilde sig inte kontakttolkutbildningar från yrkeshögskoleutbildningar i stort och MYH bedömde i övrigt att kontakttolkutbildningar utifrån den inledande tillsynen fungerade väl.

Utöver den inledande tillsynen har myndigheten handlagt anmälningsärenden från enskilda studerande om brister i en av utbildningarna inom myndighetens ordinarie verksamhet. Myndigheten har, efter tillsyn på förekommen anledning, bedömt att utbildningsanordnaren lever upp till de krav som författningarna ställer och därför fattat beslut utan kritik.

De fyra utbildningar som beviljades i försöksverksamhetens första ansökningsomgång granskades under våren 2020 genom en fördjupad kvalitetsgranskning utifrån fastställda kvalitetskriterier. En av utbildningarna uppfyllde inte kraven avseende utbildningsanordnarens systematiska kvalitetsarbete, och bedömdes därför ha bristande kvalitet. Under 2021 har en uppföljande kvalitetsgranskning genomförts av denna

¹⁶ Inledande tillsyn sker några veckor efter det att utbildningen har startat och har som syfte att säkerställa att utbildningsanordnarens organisation och andra förutsättningar som krävs för att bedriva utbildningen är på plats.

utbildning och där bedömdes att anordnaren vidtagit åtgärder avseende de förbättringsområden som myndigheten identifierade i den tidigare fördjupade kvalitetsgranskningen.

3.2 Ansökningsomgång 2

3.2.1 Ansökningar

Efter att försöksverksamheten förlängdes 2020 utlystes det som skulle bli försöksverksamhetens andra ansökningsomgång. Totalt inkom fem ansökningar från fyra utbildningsanordnare, där en anordnare skickade in två ansökningar. Av de fyra utbildningsanordnare som skickade in ansökningar i den andra ansökningsomgången hade två beviljats utbildningar i den första ansökningsomgången (en av ansökningarna gällde en fortsättning av den utbildning som beviljats tidigare i försöksverksamheten). De andra två utbildningsanordnarna bedrev sedan tidigare den sammanhållna grundutbildningen till kontakttolk inom folkbildningen.

Samtliga ansökningar hade studieformen distans och heltidsstudier. Omfattningen var för samtliga utbildningar runt 300 YH-poäng med en språkinriktning som var tydligt angiven både i utbildningens namn och i ansökan. De sökta studieorterna var Stockholm, Uppsala, Göteborg och Gävle. Två ansökningar hade Stockholm som studieort.

Alla ansökningar angav Svenska 2 och goda kunskaper i tolkspråket som särskilda förkunskapskrav.

I samtliga ansökningar som inkom till myndigheten angavs att utbildningen hade som mål att leda till en yrkeshögskoleexamen.

3.2.2 Bedömning och beviljande

Samtliga fem ansökningar som inkommit till myndigheten bedömdes kunna ingå i yrkeshögskolan. Av dessa beviljades tre utbildningar från tre olika utbildningsanordnare varav en utbildning också hade beviljats studerandeplatser i försöksverksamhetens första ansökningsomgång. De två nya utbildningarna hade utbildningsanordnare som anordnar den sammanhållna grundutbildningen till kontakttolk inom folkbildningen men som var nya yrkeshögskoleanordnare.

De två ansökningar som inte prioriterades vid fördelning av statsbidrag bedömdes ha svagare beskrivningar och underlag som styrkte arbetslivets behov av kvalificerad arbetskraft än de andra utbildningarna.

Tabell 2. Beviljade utbildningar i ansökningsomgång 2

Anordnare	Utbildningens namn	YH-poäng	Studielän	Studieort	Omgång 1	Omgång 2	Studieform
Plushögskolan AB – Vårdhögskolan	Kontakttolk arabiska/dari	310	Västra Götaland	Göteborg	35	35	Distans
ABF – S Avdelning i Stockholm	Kontakttolk arabiska/somali ska/tigrinja	300	Stockholm	Stockholm	35	35	Distans
Wiks folkhögskola	Kontakttolk arabiska/somaliska/tigrinja	300	Uppsala	Uppsala	35	35	Distans
Totalt antal beviljade platser					105	105	

Källa: Myndigheten för yrkeshögskolans verksamhetsuppgifter februari 2024.

3.2.3 Tillsyn och kvalitetsgranskning

I de inledande tillsynerna av de båda nya utbildningarna riktade myndigheten kritik mot utbildningsanordnarna angående kursplanernas utformning. Bristerna ansågs som ringa och båda åtgärdades omgående utan behov av vidare åtgärd.

Under hösten 2023 genomfördes kvalitetsgranskningar av de två utbildningar som då bedrevs. Myndigheten konstaterade vid dessa granskningar att utbildningarna bedömdes ha hög kvalitet, med bland annat tydlig koppling till tolkyrket och med pedagogiska metoder som skapar bra studiemiljö. Vid granskningarna bedömdes även att LIA fungerade väl.

3.3 Förändringar i beviljade utbildningar

Inom yrkeshögskolan hade¹⁷ anordnare möjlighet att under pågående utbildning ansöka om att göra vissa förändringar. Samtliga ändringar bedöms av myndigheten och utbildningens ledningsgrupp behöver stå bakom förändringarna (verifieras med ett ledningsgruppsprotokoll).

Under försöksverksamheten fick myndigheten in ett antal ansökningar om förändringar. Att göra kontinuerliga förändringar av utbildningarna utifrån nya förutsättningar och lärdomar är en vanlig del av utbildningarnas utvecklingsarbete och förekommer på liknande sätt inom övrig yrkeshögskola.

Ett antal ansökningar har inkommit om att ändra startmånad. En i försöksverksamhetens första omgång och fem i den andra ansökningsomgången. Dessa ansökningar liknar varandra och har som regel handlat om att senarelägga starten av utbildningen några månader, till exempel från januari till mars. Som skäl har utbildningsanordnarna angett att de behövt längre tid för att dels säkerställa sökande till utbildningen, dels förbereda sig för att hantera antagningsprocessen på ett likvärdigt och rättssäkert sätt. Man lyfte bland annat problem relaterat till coronapandemin och att man behövt längre tid än planerat för att organisera och förbereda sig inför utbildningsstart. Myndigheten har beviljat samtliga ansökningar.

Utöver ansökningar om ändrad startmånad har myndigheten under försöksverksamheten fått in ett antal ansökningar om ändringar av utbildningens genomförande och då primärt om LIA-kurserna. Ansökningarna har skilt sig i förändringarnas omfattning. Den största förändringen var att en utbildningsanordnare 2019 ansökte om att minska utbildningens längd från 400 till 320 YH-poäng. I ansökan presenterade utbildningsanordnaren ett delvis nytt utbildningsupplägg där utbildningens LIA-kurs minskades i omfattning och flyttades till slutet av utbildningen. De stora svårigheterna med att säkerställa LIA-platser till samtliga studerande presenterades som skälet till önskan om förändring. För att kompensera för det minskade praktiska lärandet genom LIA utökades antalet fysiska träffar från 10 till 15 och ett ökat fokus på rollspel och praktiska övningar introducerades på utbildningens övriga kurser.

Det har även inkommit ansökningar om mindre förändringar men där svårigheten med LIA varit central. Bland ansökningarna har LIA-kurserna minskats i omfattning från 30–100 YH-poäng till 20–50 YH-poäng medan andra kurser har utökats. Som skäl har utbildningsanordnarna angett svårigheter att få till en kvalitetssäker LIA-plats för samtliga studerande samt att vissa kurser har krävt mer tid än vad som tidigare planerats. Flertalet av dessa ansökningar inkom under coronapandemin och utbildningsanordnarna har särskilt hänvisat till den upplevda svårigheten att genomföra LIA under pandemin.

Myndigheten har beviljat samtliga ansökningar utifrån bedömningen att utbildningens övergripande mål inte påverkades av ändringen och att ändringen var förankrad i både studerandegrupp och ledningsgrupp.

¹⁷ Fram t o m 1/5 2023.

Under försöksperioden ställdes två omgångar in och utbildningsanordnaren angav som skäl att de hade ett för lågt antal behöriga sökande och därmed inte kunde fylla de beviljade studerandeplatserna.

3.4 Sökande, studerande och examinerade

Data som presenteras nedan har sammanställts i februari och mars 2024. Alla utbildningsomgångar i försöksverksamheten hade vid denna tidpunkt avslutats. Antalet examinerade kan emellertid komma att öka om studerande kompletterar sina studier i efterhand. Detta påverkar främst omgång två av de utbildningar som beviljades i försöksverksamhetens andra omgång och som avslutades 2023.

Av tabellerna nedan framgår antal sökande, studerande och examinerade för samtliga utbildningar fördelat på utbildningsanordnare och utbildningsomgångar.

Tabell 3. Sökande, studerande och examinerade för utbildningsomgångar beviljade i ansökningsomgång 1.

Anordnare juridiskt ansvarig	Utbildningsnamn	Omgång	Antal platser	Antal sökande	Antal studerande vid start	Antal examinerade
Plushögskolan AB	Kontakttolk arabiska/dari	1	35	227	39	18
Plushögskolan AB	Kontakttolk arabiska/dari	2	35	219	38	13
TUC Sweden AB	Kontakttolk i tigrinja	1	12	58	20	14
TUC Sweden AB	Kontakttolk i tigrinja	2	12	<i>Inställd</i>	-	-
TUC Sweden AB	Kontakttolk i arabiska	1	20	137	23	18
TUC Sweden AB	Kontakttolk i arabiska	2	20	104	16	11
TUC Sweden AB	Kontakttolk i somaliska	1	12	52	11	4
TUC Sweden AB	Kontakttolk i somaliska	2	12	<i>Inställd</i>	-	-

Källa: Myndigheten för yrkeshögskolans verksamhetsuppgifter februari 2024.

- 1) Antal examinerade kan öka om studerande kompletterar sina studier i efterhand.
- 2) Uppgifterna om sökande som redovisas i denna tabell är antalsuppgifter som utbildningsanordnarna lämnat till Myndigheten för yrkeshögskolan. Dessa kan skilja sig från den statistik som SCB framställer om sökande till yrkeshögskolan och som baseras på personuppgifter om de sökande.

Tabell 4. Sökande, studerande och examinerade för utbildningsomgångar beviljade i ansökningsomgång 2.

Anordnare juridiskt ansvarig	Utbildningsnamn	Omgång	Status	Antal platser	Antal sökande	Antal studerande vid start	Antal examinerade
ABF-S avdelning i Stockholm	Kontakttolk arabiska/somaliska/tigrinja	1	Avslutat	35	159	46	11
ABF-S avdelning i Stockholm	Kontakttolk arabiska/somaliska/tigrinja	2	Avslutat	35	172	41	16
Plushögskolan AB	Kontakttolk arabiska/dari	1	Avslutat	35	358	35	20
Plushögskolan AB	Kontakttolk arabiska/dari	2	Avslutat	35	368	33	12
Region Uppsala	Kontakttolk arabiska/somaliska/tigrinja	1	Avslutat	35	82	25	12
Region Uppsala	Kontakttolk arabiska/somaliska/tigrinja	2	Avslutat	35	27	27	14

Källa: Myndigheten för yrkeshögskolans verksamhetsuppgifter februari 2024.

- 1) Antal examinerade kan öka om studerande kompletterar sina studier i efterhand. Detta gäller främst omgång 2 av dessa utbildningar vilka avslutades under 2023.
- 2) Uppgifterna om sökande som redovisas i denna tabell är antalsuppgifter som utbildningsanordnarna lämnat till Myndigheten för yrkeshögskolan. Dessa kan skilja sig från den statistik som SCB framställer om sökande till yrkeshögskolan och som baseras på personuppgifter om de sökande.

Flest sökande per plats (6,0), var det till de utbildningsomgångar som startade under det första året i försöksverksamheten. Antalet har därefter varit mindre (5,4–5,7).

Utvecklingen har varit likartad vad gäller antalet behöriga sökande per plats. Det var 1,6 år 2019 och minskade därefter till 1,2–1,3 behöriga per plats. Cirka en fjärdedel av dem som sökt utbildningarna har alltså varit behöriga.

Tabell 5. Ansökningar, sökande och behöriga sökande (antal och per plats) för kontakttolkutbildning inom yrkeshögskolan som startat år 2019–2022.^{1) 2)}

Startår	Antal platser	Antal ansökningar	Antal sökande	Antal behöriga sökande	Antal ansökningar per plats	Antal sökande per plats	Antal behöriga sökande per plats
2019	79	493	471	128	6,2	6,0	1,6
2020	55	336	316	69	6,1	5,7	1,3
2021	105	599	562	131	5,7	5,4	1,2
2022	105	632	603	137	6,0	5,7	1,3

Källa: SCB

1) Tabellen avser endast utbildningsomgångar som startat, inställda utbildningsomgångar ingår ej.

2) I måttet ansökningar räknas varje person en gång för varje utbildningsomgång som personen sökt till. Måtten sökande och behöriga sökande avser däremot unika individer.

Andelen outnyttjade platser vid start har varierat mellan åren. För utbildningarna som startade 2019 nyttjades nästan alla platser och andelen outnyttjade platser vid start var enbart en procent. År 2020 var det två utbildningsomgångar som ställdes in och andelen outnyttjade platser ökade till 35 procent. Under både 2021 och 2022 har andelen outnyttjade platser vid start varit tio procent.

Tabell 6. Andel outnyttjade platser vid start för kontakttolkutbildning inom yrkeshögskolan som startat år 2019–2022.¹⁾

Startår	Antal utbildningsplatser	Antal outnyttjade platser vid start	Andel outnyttjade platser
2019	79	1	1 %
2020	79	28	35 %
2021	105	10	10 %
2022	105	10	10 %

Källa: Myndigheten för yrkeshögskolans verksamhetsuppgifter februari 2024.

1) Outnyttjade platser vid start avser summan av inställda platser och outnyttjade platser under det första halvåret (den första rekvisitionsperioden) på varje enskild utbildningsomgång.

Examensgraden inom försöksverksamheten var 58 procent för de utbildningar som startade 2019 och därmed avslutades 2020. För de utbildningar som avslutades 2021 respektive 2022 var examensgraden lägre, 44 respektive 41 procent. De utbildningar som avslutades 2023 har relativt nyligen avslutats varför antal examinerade och därmed examensgraden förväntas öka. Hittills har 41 procent av de studerande på dessa utbildningsomgångar tagit examen.

Det är dock stora skillnader mellan utbildningarna. De utbildningar som avslutades 2022 eller 2023 har hittills en examensgrad på mellan 24 och 57 procent.

Tabell 7. Studerande och examinerade på kontakttolkutbildning inom yrkeshögskolan.

Slutår	Antal studerande ¹⁾	Antal examinerade ²⁾	Examensgrad ²⁾
2020	93	54	58 %
2021	54	24	44 %
2022	106	43	41 %
2023	102	42	41 %

Källa: Myndigheten för yrkeshögskolans verksamhetsuppgifter februari 2024.

1) Avser samtliga studerande som bedrivit studier på utbildningsomgångarna.

2) Antal examinerade och därmed även examensgraden förväntas öka då studerande kompletterar sina studier i efterhand. Detta gäller framför allt slutår 2023.

3.5 Jämförelse med yrkeshögskolan och tolkutbildningar inom folkbildningen

3.5.1 Distansutbildningar inom yrkeshögskolan

I detta avsnitt görs en jämförelse med yrkeshögskolans distansutbildningar. Då samtliga tolkutbildningar inom försöksverksamheten har bedrivits på distans är det mest ändamålsenligt att jämföra med utbildningar med samma studieform.

I försöksverksamheten har det under perioden 2019–2022 (det vill säga samtliga utbildningar inom försöksverksamheten) i genomsnitt varit 6,0 ansökningar per studerandeplats och år. Det är något färre jämfört med yrkeshögskolans distansutbildningar totalt där det under samma period varit i snitt 6,5 ansökningar per studerandeplats¹⁸.

Vad gäller behöriga sökande har det i försöksverksamheten i genomsnitt varit cirka 1,4 behöriga sökande per studerandeplats. Det kan jämföras med i snitt 2,8 behöriga sökande per plats för samtliga distansutbildningar inom yrkeshögskolan under samma period. Antalet behöriga sökande per plats har alltså varit betydligt lägre för försöksverksamheten än för yrkeshögskolan totalt. Under försöksverksamheten har i genomsnitt 24 procent av de sökande till utbildningarna inom kontakttolk varit behöriga. Jämfört med övriga utbildningsinriktningar inom yrkeshögskolan (oavsett om utbildningen bedrivs i bunden form eller på distans) så var utbildningar till kontakttolk den inriktning som hade den lägsta genomsnittliga andelen behöriga sökande under perioden. Den genomsnittliga andelen behöriga sökande för utbildningsinriktningarna inom yrkeshögskolan var 70 procent¹⁹.

Andelen outnyttjade platser vid start har i försöksverksamheten varierat mycket mellan åren. År 2020 var andelen mycket hög då två utbildningsomgångar ställdes in. För åren 2021–2022 har andelen varit stabil på 10 procent, vilket är ungefär samma andel som för distansutbildningar inom yrkeshögskolan i stort under dessa år (7,3 procent respektive 10,6 procent).

Examensgraden inom försöksverksamheten har varit 58 respektive 44 procent för de utbildningsomgångar som avslutades 2020 respektive 2021. Det kan jämföras med yrkeshögskolan totalt där examensgraden för distansutbildningar var 63 procent år 2020 och 62 procent år 2021.

¹⁸ Att det är ansökningar som presenteras och inte sökande beror på att det är möjligt för potentiella studerande att söka till flera olika utbildningar. 2021 var det 45 procent av alla sökande till yrkeshögskolan som sökte till flera utbildningar (Statistisk årsrapport 2022 s. 13).

¹⁹ Utbildningsinriktningar med färre än 30 sökande för något av åren är exkluderade.

För de utbildningsomgångar inom försöksverksamheten som avslutades 2022 och 2023 är examensgraden hittills 41 procent båda åren. Examensgraden förväntas emellertid att öka, framför allt för de utbildningsomgångar som avslutades 2023 men även i mindre grad avseende 2022. Det bör också noteras att antalet studerande inom försöksverksamheten är relativt litet varför varje enskild studerandes påverkan på examensgraden blir stor. Examensgraden för distansutbildningar inom yrkeshögskolan i sin helhet uppgick till 61 procent år 2022 och hittills är den 60 procent år 2023. Examensgraden för de utbildningsomgångar inom försöksverksamheten som avslutades 2020–2022 kan jämföras med examensgraden för distansutbildningar inom yrkeshögskolans övriga utbildningsinriktningar. En sådan jämförelse visar att fyra av fem utbildningsinriktningar har en högre examensgrad än utbildningarna till kontakttolk.²⁰

För att studerande ska kunna få en yrkeshögskoleexamen krävs det att den studerande har minst betyget Godkänt på alla kurser som ingår i utbildningen samt genomfört ett självständigt arbete (examensarbete).²¹ Som nämnts tidigare kan examensgraden komma att justeras då studerande kan komplettera kurser och att det kan finnas en viss fördröjning från att ledningsgruppen utfärdar examens- och utbildningsbevis till att studiedokumentationen inkommer till myndigheten.

Sammanfattningsvis kan man konstatera att jämfört med distansutbildningar inom yrkeshögskolan totalt har försöksverksamheten hittills haft något färre ansökningar per plats, men betydligt färre behöriga sökande per plats, liknande andel outnyttjade platser och en lägre examensgrad. Samtidigt finns det stora skillnader mellan de olika utbildningarna och i försöksverksamheten kompliceras jämförelsen även av att det finns skillnader mellan de olika språken.

3.5.2 Kontakttolkutbildningar inom folkbildningen

Det är inte möjligt att rakt av jämföra resultat från försöksverksamheten med resultaten från kontakttolkutbildningar som drivs inom folkbildningen (folkhögskolor och studieförbund), men utmaningarna gällande yrkesrollerna och branschen är lika.

Förutsättningarna för utbildningarna skiljer sig åt på flera sätt. Bland annat är omfattningen på utbildningarna olika och inom folkbildningen avser tolkutbildningarna fler språk än inom försöksverksamheten. Även statsbidragsmodellerna skiljer sig åt, och för utbildningar hos studieförbunden kan de studerande inte få studiestöd från CSN. Till detta ska även läggas att andel deltagare som slutfört utbildningen med godkänt resultat (kontakttolk inom folkbildningen) är ett mer osäkert²² mått än examensgrad (yrkeshögskolan). Trots detta – men med begränsningar i möjlighet att jämföra i åtanke – är det intressant att jämföra några av nyckeltalen från försöksverksamheten med motsvarande för tolkutbildningar inom folkbildningen.

Andelen outnyttjade platser vid utbildningens start inom försöksverksamheten var 13 procent för hela försöksperioden. Motsvarande andel vad gäller kontakttolkutbildningar inom folkbildningen var under samma period 32 procent. Kontakttolkutbildningarna som bedrevs inom yrkeshögskolan hade alltså betydligt lägre andel outnyttjade platser än de kontakttolkutbildningar som bedrevs inom folkbildningen.

I utbildningsformen kontakttolkutbildning inom folkbildningen använder man inte begreppet examen, motsvarande för dessa utbildningar är deltagare som slutfört utbildningen med godkänt resultat (genomströmningen). Andelen deltagare som slutfört kontakttolkutbildningar inom folkbildningen med godkänt resultat under perioden 2021–2023 är hittills 40 procent medan motsvarande andel vad gäller kontakttolkutbildningen

²⁰ Avser utbildningsinriktningens sammanlagda examensgrad för åren 2020–2022. I jämförelsen ingår enbart utbildningsinriktningar med sammanlagt minst 30 studerande på de utbildningsomgångar av distansutbildning som avslutades under perioden.

²¹ 2 kap. 13 § förordningen (2009:130) om yrkeshögskolan.

²² Det är sannolikt är en viss underskattning av den faktiska andelen deltagare som slutfört utbildningen med godkänt resultat.

inom yrkeshögskolan var 42 procent. Även om det finns svårigheter med att jämföra dessa uppgifter med examensgrad från yrkeshögskolan, kan man konstatera att man inte kan påvisa några större skillnader mellan utbildningsformerna.

Vi kan även konstatera att med nuvarande förutsättningar finns det bättre möjligheter att följa upp och utvärdera verksamheten inom yrkeshögskolan än inom utbildningsformen folkbildningen.

4 Analys

4.1 Utmaningar och möjligheter

4.1.1 Utbildningarnas genomförande, innehåll och upplägg

Under försöksverksamheten har myndigheten totalt beviljat sju utbildningar motsvarande 14 utbildningsomgångar och 368 studerandeplatser. De har i stort haft ett liknande innehåll och en liknande omfattning trots att myndigheten inte styr utbildningarnas innehåll. Att det finns så pass stora likheter mellan utbildningarna kan möjligtvis vara en effekt av att myndigheten sedan 2014 haft en vägledande studieplan för den sammanhållna grundutbildningen kontakttolk²³ inom folkbildningen och att myndigheten i tidigare återrapporteringar²⁴ tagit fram förslag på vad en kontakttolkutbildning inom yrkeshögskolan skulle kunna innehålla. Samtidigt finns det vissa skillnader mellan utbildningarna och myndighetens tidigare förslag, vilket kan tyda på att det arbetsliv som medverkat i utbildningarnas framtagande också beaktat behov av vilka aktuella kunskaper, färdigheter och kompetenser som efterfrågas.

Samtliga utbildningar inom försöksverksamheten har haft studieformen distans. Som nämnts tidigare har studieform inte varit en del av myndighetens prövning av dessa ansökningar. Att samtliga beviljade utbildningar har studieformen distans är en följd av att ansökningar med studieformen bunden inte i lika hög grad bedömts uppfylla de krav som beaktas vid fördelning av statsbidrag utifrån arbetslivets behov med mera.

I myndighetens dialog med utbildningsanordnare, ledningsgrupper och relevanta aktörer har det inte framkommit något uppenbart skäl till att utbildningarnas längd, innehåll eller förutsättningar inte vore lämpliga för utbildningarnas syfte. Det har heller inte i myndighetens dialog med utbildningsanordnarna eller i de tillsyner och kvalitetsgranskningar som myndigheten genomfört, framkommit att utbildningarnas upplägg skulle vara något som försvårat genomförandet av utbildningen.

Myndigheten har fått signaler från studerande att möjligheterna att komplettera med kurser som de inte har genomfört eller inte fått godkänt i, är begränsade i och med att utbildningarna har upphört. Myndigheten har i dessa fall hänvisat till andra utbildningsanordnare som har pågående utbildningar. Möjligheter till kompletteringar är begränsade för de studerande som genomfört sin utbildning på de sista utbildningsomgångarna.

4.1.2 Antagning till utbildningen, särskilda förkunskaper och urval

Enligt 3 kap. 1 § YHF krävs att den sökande har grundläggande behörighet för att kunna antas till utbildningen. Det innebär att den som antas

1. har avlagt en gymnasieexamen i gymnasieskolan eller inom kommunal vuxenutbildning,
2. har en svensk eller utländsk utbildning som motsvarar kraven i 1,
3. är bosatt i Danmark, Finland, Island eller Norge och där är behörig till motsvarande utbildning, eller
4. genom svensk eller utländsk utbildning eller praktisk erfarenhet eller på grund av någon annan omständighet har förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen.

Utöver det har samtliga utbildningar i försöksverksamheten använt möjligheten av 3 kap. 3 § YHF om att man även får ställa krav på särskilda förkunskaper som ska vara nödvändiga för att den studerande ska kunna tillgodogöra sig utbildningen. Det har

²³ Vägledande studieplaner, MYH 2014/310, reviderat MYH 2022/3146.

²⁴ Förslag på fler utbildningsvägar för att bli kontakttolk MYH 2015/4726.

inneburit lägst betyget E/3/G i Svenska 2 eller Svenska som andraspråk 2 samt goda eller mycket goda språkkunskaper i tolkspråket alternativt målspråket.

I myndighetens dialoger med utbildningsanordnare och andra relevanta aktörer har utbildningarnas krav och nivå på särskilda förkunskaper varit något som tidigt lyfts och som även därefter varit ett återkommande ämne i dialogen. Reflektioner från flera aktörer har varit att höga förkunskapskrav inom båda språken är nödvändiga för att de studerande ska kunna genomföra och tillgodogöra sig utbildningen.

I utbildningsanordnarnas kommunikation med myndigheten lyfts att antagningsprocessen till kontakttolkutbildningarna är resurs- och tidskrävande och därmed ökar kostnaden för att bedriva utbildningen. Specifikt lyfter de svårigheterna att testa huruvida de sökandes kunskaper motsvarar de formella kraven, då det ofta kan saknas formell dokumentation. För att säkerställa de sökandes språkkunskaper krävs det språktester som kräver en särskild kompetens hos utföraren och som kan vara tidsmässigt omfattande. I de fall utbildningar inom försöksverksamheten fått ett stort antal ansökningar kan antagningsprocessen bli extra tidskrävande för att avgöra vilka sökanden som uppfyller de särskilda förkunskapskraven och därefter genomföra ett eventuellt urval.

De utbildningar i försöksverksamheten som omfattar fler än ett språk har ytterligare utmaningar med att få en lämplig balans och förutsägbarhet i antalet studerande i de olika språken. Utifrån yrkeshögskolans regelverk kan man inte genom antagning eller urval kvotera studerande utifrån språk då urval och behörighetsprövning endast kan göras utifrån det som formuleras i 3 kap. 1–7 §§ YHF. Detta gör det svårt att planera genomförandet av utbildningen och att bilda lämplig storlek på grupperna utifrån ett pedagogiskt perspektiv.

4.1.3 Sökande och studerande

Uppföljningen visar att det finns skillnader mellan enskilda utbildningar vad gäller till exempel exmansgraden. Myndigheten gör i denna redovisning inte någon uttalad jämförelse mellan de olika utbildningarna inom försöksverksamheten då vi inte ser det som ändamålsenligt.

Under försöksverksamheten har två utbildningsomgångar ställts in med hänvisning till att antalet behöriga sökande var för lågt och som helhet har utbildningarna haft en lägre andel behöriga sökande och en lägre examensgrad jämfört med yrkeshögskolan totalt.

Utbildningsanordnarna har själva hänvisat till att coronapandemin kan ha påverkat resultaten även om det från myndighetens håll är svårt att utläsa exakt hur, i och med att försöksverksamheten inte har resultat att tillgå längre tillbaka i tiden. I myndighetens dialog med utbildningsanordnarna har det framkommit att många som antagits till utbildningen inte har påbörjat sina studier eller i ett tidigt skede av utbildningen avbrutit dem. Andelen outnyttjade platser är ungefär densamma jämfört med distansutbildningar inom yrkeshögskolan som helhet.

4.1.4 Lärande i arbete – LIA

Utbildningar inom yrkeshögskolan har som syfte att leda till arbete eller egenföretagande inom ett yrkesområde. Det är därför viktigt att utbildningarna har en nära kontakt med arbetslivet, vilket sker genom att arbetslivet både är med och formar utbildningar men även genom en direkt koppling under utbildning där LIA är en central del. Som en del i medfinansieringen av yrkeshögskoleutbildningar kan arbetslivet erbjuda mottagande av LIA-studerande.

Genom LIA kan de studerande ha möjlighet att vidareutveckla sina kunskaper, färdigheter och kompetenser på en arbetsplats där företrädare för arbetslivet aktivt får delta med planeringen, organiseringen och genomförandet. LIA är en integrerad del av utbildningen och bidrar på så vis till utbildningsmålen.

I myndighetens inledande samtal med aktörer i tolkbranschen har LIA lyfts fram som något som både kan vara värdefullt för studerande och något som särskiljer kontakttolkutbildningar inom yrkeshögskolan från andra utbildningar. Det har också framhävts i de ansökningar som inkommit till myndigheten om att bedriva kontakttolkutbildningar inom yrkeshögskolan där mängden LIA varierat mellan 30 och 100 YH-poäng.

Under försöksverksamhetens första omgång visade det sig vara svårt att få till den mängd LIA som planerats, i tillräcklig mängd och för samtliga studerande. Under försöksverksamheten har flera ansökningar om ändrade utbildningsplaner inkommit till myndigheten om att minska omfattningen på utbildningens LIA och i stället kompensera genom ett ökat fokus på rollspel och praktiska övningar i andra kurser. I ansökningar om ändringar i utbildningsplanen har mängden LIA minskats till att vara mellan 20–50 YH-poäng. I utbildningarna i den andra ansökningsomgången – med mindre omfattning på LIA – fanns inte samma problem med att ordna LIA-platser till de studerande.

4.1.5 Förutsättningar att bedriva kontakttolkutbildningar inom yrkeshögskolan

En eventuell risk som påtalades i myndighetens inledande dialoger med aktörer inom tolkbranschen är om de utbildningsanordnare som skulle bedriva kontakttolkutbildningar inom yrkeshögskolan skulle hitta undervisande personal med rätt kompetens och i tillräcklig mängd. I myndighetens dialog och kvalitetsgranskningar har några sådana problem inte framkommit utan undervisande personal med tillräcklig kompetens har funnits tillgänglig för att bedriva utbildningarna. Utbildningsanordnarna har dock lyft att det ibland varit problematiskt att hitta undervisande personal, det har krävts ett omfattande arbete och gjorts möjligt genom att undervisande personal undervisat hos flera utbildningsanordnare, såväl på folkhögskola som yrkeshögskola.

En svårighet har varit att utbildningsanordnarna först efter genomförd antagning fått reda på hur stora de olika språkgrupperna blivit, vilket gjort processen mer osäker och tidspressad. Detta eftersom den undervisande personalen kan behöva vara med tidigt i antagningsprocessen för att överse språktester i antagningsprocessen, fysiska träffar, examinationer och eventuella omprov.

Under försöksverksamheten har det framkommit att utbildningsanordnarna upplever att kostnaden för att bedriva kontakttolkutbildningar inom yrkeshögskolan är hög. Särskilt nämns personalkostnaderna, då det beskrivs att tolkutbildningar är personalintensiva, särskilt om man har flera språkgrupper. Från utbildningsanordnarna beskrivs även att det har varit svårt att planera sitt personalbehov då man inte kan kvotera sökande utifrån språk vid antagningen.

Det statsbidrag som myndigheten beviljar utgår från ett grundbidrag på 56 000 kronor, som motsvarar en studerandeplats i heltidsutbildning som omfattar 40 veckor. Utöver grundbidraget kan utbildningsanordnarna söka tillägg för vissa kostnadsdrivande faktorer. Varje tillägg motsvarar tio procent av grundbidraget. Summan av tilläggen genererar en viss schablon som går att ansöka om. Försöksverksamhetens utbildningar har beviljats statsbidrag på mellan 64 800 kronor och 78 400 kronor per årsplats.

Några utbildningsanordnare har återkopplat till myndigheten är att de fortsättningsvis inte skulle bedriva kontakttolkutbildningar inom yrkeshögskolan om det inte sker förändringar i de ekonomiska förutsättningarna, samtidigt som det är en utbildningsanordnare som ansökt om att fortsatt bedriva utbildningen efter försöksverksamheten. Det finns olika faktorer som kan påverka kostnadsbilden, så som exempelvis graden av medfinansiering, möjligheterna att fördela de studerande i språkgrupper redan vid antagningen, undervisningens upplägg och upplägget för språktester. Vid ett eventuellt permanentande av tolkutbildningar i yrkeshögskolan behöver dessa faktorer ses över.

4.1.6 Konkurrensutsättning inom yrkeshögskolan

Inom försöksverksamheten konkurrerades inte kontakttolkutbildningarna med övriga ansökningar om att ingå i yrkeshögskolan och tilldelas statsbidrag eller särskilda medel, ansökningarna konkurrerade endast med andra ansökningar avseende att bedriva kontakttolkutbildning.

I och med detta är det svårt att i efterhand bedöma om de skulle ha stått sig i konkurrensen med andra ansökningar. Detta avseende i vilken grad en utbildning i kvalitativt och kvantitativt hänseende svarar mot arbetslivets behov av kvalificerad arbetskraft, finansieras av arbetslivet och har en utifrån arbetslivets behov lämplig regional eller nationell placering (5 kap. 5 § YHF). Trots detta gör myndigheten en bedömning att det förmodligen hade varit mindre troligt att utbildningarna hade beviljats om de konkurrerat med samtliga ansökningar. Denna bedömning understöds av det faktum att under 2023 avslogs tre ansökningar avseende korta utbildningar inom yrkeshögskolan och en ansökan om yrkeshögskoleprogram. Myndighetens motiv till avslag av dessa utbildningar var just att förutsättningarna i 5 kap. 5 § YHF inte uppfylldes i lika hög grad som för andra sökta utbildningar.

Att det för tolkutbildningar är mer problematiskt att beskriva och redogöra för arbetslivets behov och att säkerställa en hög grad av medfinansiering från arbetslivet, beror till en hög grad på arbetsmarknadens struktur vad gäller tolkområdet. Tolkbranschen är komplex och består av både offentliga och privata aktörer som till exempel tolkförmedlingar och enmansföretag. Komplexiteten ökar även då behovet av tolkar kan förändras med relativt kort framförhållning.

4.1.7 Olika målgrupper inom de olika utbildningsformerna

Kontakttolkutbildningarna inom yrkeshögskolan har bedrivits på heltid medan kontaktutbildningar inom folkbildningen bedrivs på deltid. Bland annat på grund av detta hade utbildningarna inom yrkeshögskolan ett större inslag av studerande som inte hade någon tidigare erfarenhet från att verka som tolk jämfört med deltidsutbildningarna inom folkbildningen där inslaget av redan verksamma tolkar är större. Vid kontakter med utbildningsanordnare har det framkommit att detta bidragit till att genomsnittsåldern var något lägre bland de studerande som gått utbildningen inom yrkeshögskolan än de som under samma period gått kontakttolkutbildning inom folkbildningen (40 respektive 44 år).

5 Sammanfattande diskussion och framtida frågor

5.1 Slutsatser och bedömningar

De viktigaste slutsatserna och bedömningarna grundar sig på data och material som framkommit vid uppföljningar av utbildningar, resultat från tillsyn och kvalitetsgranskningar, dialoger med berörda aktörer och tidigare återrapporteringar. Dessa sammanfattas i punkterna nedan. I de efterföljande avsnitten beskrivs dessa mer ingående.

- Resultaten från uppföljningen visar att utbildningarna haft ungefär lika många ansökningar per plats, men betydligt färre behöriga sökande per plats, ungefär samma andel outnyttjade platser och en väsentligt lägre examensgrad i jämförelse med distansutbildningar inom yrkeshögskolan sammantaget.
- En längre utbildning till kontakttolk inom yrkeshögskolan är möjlig att genomföra. Yrkeshögskolans nära koppling till arbetslivet upplevs som positiv och yrkeshögskolan kan vara en pusselbit i utbildningssystemet för att tillgodose samhällets behov av kvalificerade kontakttolkar.
- Under försöksverksamhetens första omgångar visade det sig vara svårt att få till den mängd LIA som planerats, i en tillräcklig mängd och för samtliga studerande. Under de senare utbildningsomgångarna fanns inte detta problem, tvärtom visade kvalitetsgranskningar att utbildningsanordnarna kunde tillgodose behovet av LIA. Denna förbättring beror troligtvis till en hög grad på att bland annat omfattningen av LIA har justerats under försöksverksamhetens genomförande.
- Kontakttolkutbildningar är personalintensiva, särskilt om man har flera språkgrupper. Detta kan ställa krav på en större flexibilitet i en bidragsmodell än vad som finns inom yrkeshögskolan.
- I myndighetens tillsyn och kvalitetsgranskning har det inte framkommit några betydande brister i utbildningarnas utförande. Utbildningsanordnarna har genomfört utbildningar enligt de författningar som reglerar yrkeshögskolan och arbetat med att förbättra och utveckla utbildningarna.
- Det har visat sig vara svårt att hitta studerande med tillräckliga förkunskaper och processen för att anta studerande har uppfattats som komplicerad, tidskrävande och kostsam. De sökande saknar ibland formell dokumentation som visar om de är behöriga. I de fall utbildningar inom försöksverksamheten fått ett stort antal ansökningar kan antagningsprocessen därför bli tidskrävande för att avgöra vilka sökande som uppfyller de särskilda förkunskapskraven och därefter genomföra ett eventuellt urval genom tester.
- De utbildningar i försöksverksamheten som omfattar fler än ett språk har ibland haft problem med att få lämplig balans och förutsägbarhet mellan de olika språken. Utifrån yrkeshögskolans regelverk kan man inte genom antagning eller urval kvotera studerande utifrån språk utan urval och behörighetsprövning kan endast göras utifrån det som formuleras i 3 kap. 1–7 §§ YHF. Detta har ibland gjort det utmanande att planera genomförandet av utbildningen.
- Den komplexitet som präglar tolksystemet med många olika aktörer, privata och offentliga samt utbildningar på olika nivåer, bidrar till att myndigheten ser stor vikt av att det etableras en starkare, mer hållbar och långsiktig struktur för samverkan och koordination mellan aktörer som tillsammans bidrar till att tillgodose samhällets behov av tolkar. Myndigheten kan ha en roll i detta men kan inte ensamt genomföra en sådan uppgift.

- Myndigheten bedömer att det är mindre troligt att kontakttolkt utbildningar beviljas att ingå i yrkeshögskolan och tilldelas statsbidrag eller särskilda medel om de konkurrerar med samtliga ansökningar.
- Myndigheten ser möjligheter i att utbildningar inom yrkeshögskolan i form av kurser och kurspaket och YH-flex kan bidra till fler kvalificerade tolkar. Myndigheten ser även en möjlighet att bedriva tolkutbildning som en del av yrkeshögskolans smala yrkesområden.

5.2 Uppföljning och utvärdering

När Tolkutredningen²⁵ lämnade sitt betänkande i december 2018 hade inga utbildningar inom försöksverksamheten hunnit starta. I MYH:s yttrande över de delar av utredningen som berör försöksverksamhet med tolkutbildning inom yrkeshögskolan instämde myndigheten i att, förutsatt att försöksverksamheten faller väl ut, yrkeshögskolan skulle kunna utgöra ett viktigt komplement till kompetensförsörjning av tolkar i talade språk i Sverige²⁶.

Resultaten från uppföljning och utvärdering av försöksverksamheten har inte föranlett något som i stort ändrar denna ståndpunkt. Från försöksverksamheten har det framkommit att en längre utbildning till kontakttolk inom yrkeshögskolan är möjlig att genomföra. Utbildningar har beviljats, studerande har antagits, utbildningen har genomförts och examina har utfärdats. Utbildningarna inom försöksverksamheten har haft ett innehåll, upplägg och struktur som av aktörerna uppfattats som relevant. Yrkeshögskolans nära koppling till arbetslivet upplevs som positivt och yrkeshögskolan kan vara en del av utbildningssystemet för att tillgodose samhällets behov av kvalificerade kontakttolkar.

I myndighetens tillsyn och kvalitetsgranskning har det inte framkommit några betydande brister i utbildningarnas utförande och utbildningsanordnarna har genomfört utbildningar enligt de författningar som reglerar yrkeshögskolan. De utbildningsanordnare som varit med i försöksverksamheten säger sig också ha lärt sig mycket och har kunnat arbeta med att förbättra och utveckla utbildningarna.

Det har inte framkommit några formella hinder i yrkeshögskolans regelverk som hindrar kontakttolkt utbildningar att bedrivas inom yrkeshögskolan. Däremot har ett antal dilemman identifierats bland annat vad gäller antagning och urval samt ekonomiska förutsättningar.

Resultaten från uppföljningen av utbildningarna visar att resultaten varit svagare än yrkeshögskolan i stort med en lägre andel behöriga sökanden och en lägre examensgrad. Det har också visat sig vara svårt att hitta studerande med tillräckliga förkunskaper och processen för att anta studerande har uppfattats som komplicerad, tidskrävande och kostsam.

5.3 Behovsanalyser av utbildningar och tolkspråk

I försöksverksamheten har samtliga utbildningar varit språkspecifika. Samtidigt har inga specifika språk angivits i de utbildningsplaner som medföljer utbildningar. De kunskaper, färdigheter och kompetenser som beskrivs utgår från termer av källspråk och målspråk och inga särskilda tolkspråk. Det finns inget som hindrar att ha "språkneutrala" utbildningar till kontakttolk inom yrkeshögskolan där språkinriktning förändras över tid beroende på behov.

I examensbevisen behöver det dock anges vilket tolkspråk och vilken utbildning som den studerande genomgått för att tolken ska kunna ingå i registret över utbildade tolkar som Kammarkollegiet ansvarar för.

²⁵ Att förstå och bli förstådd – ett reformerat regelverk för tolkar i talande språk SOU 2018:83.

²⁶ Dnr MYH 2019/864.

En fördjupad omvärldsanalys kring både det kortsiktiga och långsiktiga behovet är viktig för att fånga vilka tolkspråk det finns behov av så att det inte utbildas kontakttolkar i språk som inte efterfrågas. Dock kan bedömningar av efterfrågan på tolktjänster, såväl volymmässigt som tolkspråk vara problematiska att genomföra. De senaste åren har visat att skeenden i omvärlden snabbt kan påverka behoven. Flyktingströmmar minskar från vissa områden och nya tillkommer.

En osäkerhet i behovsanalyser kan särskilt gälla bedömning av behov av tolkar i mindre frekventa språk, där det dessutom kan vara svårt att både hitta studerande som vill/kan ta till sig utbildningen och lärarresurser med rätt kompetens som kan/vill undervisa i språket. Anordnare av kontakttolkutbildningar inom folkbildningen med små språkgrupper kan erhålla ett högre statsbidrag på grund av dessa kostnadskrävande omständigheter medan det, inom yrkeshögskolan, är en enhetlig ersättningsnivå som inte är anpassad efter dessa förutsättningar.

5.4 Koordination och samarbete

Utöver komplexiteten inom tolkbranschen är det också ett område där det finns utbildningar på flera olika nivåer (folkbildning, yrkeshögskolan och högskolan) under översyn av olika myndigheter. Utöver detta ansvarar Kammarkollegiet för register över utbildade och auktoriserade tolkar.

I myndighetens yttrande²⁷ över tolkutredningens betänkande skrevs att, oavsett utfallet av resultatet av försöksverksamheten, det viktigaste är att skapa en hållbar och långsiktig struktur för utbildning och auktorisation av tolkar för att tillgodose behovet av de kvalificerade tolktjänster samhället är i behov av.

Myndigheten ser att det är av stor vikt att det etableras en starkare, mer hållbar och långsiktig struktur för samverkan och koordination mellan aktörer som tillsammans bidrar till att tillgodose samhällets behov av tolkar. Många aspekter påverkar utbildningarna till kontakttolk. Myndigheten kan ha en roll i detta men kan inte ensamt genomföra en sådan uppgift.

En starkare omvärldsanalys med tydligare kopplingar mellan arbetslivets behov av kompetens och vilka utbildningar som finns, kan endast tas fram i samarbete där en tydligare ansvarsfördelning och gemensam struktur finns.

Det finns många utbildningar på olika nivåer, med olika fokus och med olika längd. Bland dessa finns olika utbildningsvägar som består av kurser/sammanhållen utbildning inom folkbildning, olika alternativ inom yrkeshögskolan samt kurser av olika längd på högskolenivå. En gemensam syn på vad arbetslivet efterfrågar och vad de olika utbildningsvägarna kan göra för att möta detta behov behöver etableras.

5.5 Alternativ för kontakttolkutbildningar inom yrkeshögskolan

Sedan myndigheten 2017 fick i uppdrag att ansvara för en försöksverksamhet med kontakttolkutbildningar inom yrkeshögskolan har utbildningsformen utvecklats. Via ett antal utvecklingsinsatser och försöksverksamheter har det utvecklats nya former av utbildningar, inriktningar och studieformer. Yrkeshögskolans utveckling kan skapa nya möjligheter för att möta arbetslivets behov av tolkkompetens, om kontakttolkutbildningar blir en del av yrkeshögskolan. Nedan presenteras tre olika möjligheter att bedriva tolkutbildningar inom yrkeshögskolan.

5.5.1 Kurser och kurspaket

Kurser och kurspaket inom yrkeshögskolan infördes 2020. Dessa utbildningar är kortare (upp till 99 YH-poäng) och mer flexibla för att i högre grad svara mot arbetslivets behov av breddad och förnyad kompetens och riktar sig där till yrkesaktiva personer som

²⁷ MYH 2019/864

behöver förnya eller bredda sin kompetens för att behålla jobbet (up-skill) eller gå vidare till nya mer avancerade arbetsuppgifter (re-skill).

Myndigheten har i tidigare åiterrapportering²⁸ föreslagit att det utöver en längre sammanhållen utbildning till kontakttolk även kan finnas ett behov av kortare utbildningar för de kontakttolkarna som redan är yrkesaktiva men som kan ha ett behov av att specialisera eller bredda sina kunskaper. Liknande tankar har även lyfts av utbildningsanordnare och andra relevanta aktörer i dialoger med myndigheten.

Kurser inom yrkeshögskolan skulle därmed kunna vara en möjlighet till vidareutbildning för redan yrkesaktiva kontakttolkarna och myndigheten ser i nuläget inga formella hinder för utbildningsanordnare att ansöka om utbildningar inom kurser i yrkeshögskolan kopplat till kontakttolkarna. Under hösten 2023 inkom tre ansökningar om att bedriva kontakttolkutbildning inom ramen för korta utbildningar. Samtliga avslogs dock med motiveringen att det fanns andra utbildningar som i högre grad svarade mot 5§ YHF.

5.5.2 YH-flex

Myndigheten har på uppdrag från regeringen även ansvarat för en försöksverksamhet (YH-flex) med målet att ta fram en snabbare och flexibel väg till en examen från yrkeshögskolan för den som redan har omfattande yrkeskunskaper. Myndigheten bedrev försöksverksamheten under åren 2020–2022 och beslöt hösten 2022 göra YH-flex till en permanent del av yrkeshögskolan.

YH-flex bygger på att man genom omfattande validering kan formalisera yrkeskunnande och hitta en snabbare och mer flexibel väg för studerande med yrkeserfarenhet till examen. Under försöksverksamheten med YH-flex har myndigheten fått in en ansökan från en anordnare som bedriver kontakttolkutbildning inom försöksverksamheten om att vara del i försöksverksamheten YH-flex. I den ansökningsomgång som utlystes 2021 för YH-flex beviljades ytterligare studerandeplatser för kontakttolkutbildningen inom YH-flex.

De beviljade platserna avseende YH-flex nyttjades dock inte av utbildningsanordnaren. I myndighetens dialog med aktuell utbildningsanordnare har de beskrivit att de inte hade resurser att genomföra både YH-tolk och YH-flex under coronapandemin. Även här är det för tidigt att dra några slutsatser om formen passar för kontakttolkutbildningar inom yrkeshögskolan, men det finns inte några formella hinder.

5.5.3 Smala yrkesområden inom yrkeshögskolan

Inom yrkeshögskolan finns det en kategori av utbildningar – smala yrkesområden – vars syfte delvis skiljer sig från övriga utbildningar. I lagen (SFS 2009:128) om yrkeshögskolans inledande paragraf beskrivs två parallella kategorier av eftergymnasiala yrkesutbildningar, dels en som "svarar mot arbetslivets behov", dels en som "inom smala yrkesområden tillgodoser behov av eftergymnasiala yrkesutbildningar som avses leda till förvärvsarbete för de studerande, eller till en ny nivå inom deras yrke".

Både för att kunna ingå i yrkeshögskolan och för att kunna få statsbidrag ska dessa utbildningar inom smala yrkesområden "utveckla eller bevara kvalificerat yrkeskunnande inom ett smalt yrkesområde som är av betydelse för individen och samhället" enligt förordningen (SFS 2009:130) om yrkeshögskolan. Följaktligen avses med smala yrkesområden yrkesspecifik kompetens där samhället i vid bemärkelse har ett intresse av att utveckla eller bevara ett specifikt yrkeskunnande som inte motsvaras av ett bestämt behov på arbetsmarknaden. Vidare bör de som utbildas inom smala yrkesområden genom yrkeshögskolan kunna försörja sig på sitt yrkeskunnande efter sin utbildning,

²⁸Myndigheten för yrkeshögskolan (slutrapport 2016), Förslag på fler utbildningsvägar för att bli kontakttolk. Dnr MYH 2015/4726.

åtminstone till viss del. Utifrån ovanstående definierar Myndigheten för yrkeshögskolan smala yrkesområden enligt följande:

Ett smalt yrkesområde är ett kvalificerat yrkeskunnande som är av betydelse för individen och samhället, utan att det finns ett uttryckligt arbetsmarknadsbehov. En utbildning inom ett smalt yrkesområde ska utveckla eller bevara ett yrkeskunnande som individen helt eller delvis kan försörja sig på²⁹.

Kopplat till ovanstående definition är kriterier och kännetecken för ett smalt yrkesområde enligt följande:

- Det finns ingen uttrycklig arbetsmarknad för yrkeskunnandet, men yrkeskunnandets utveckling eller bevarande är av betydelse för individen och samhället, och
- det går att helt eller delvis försörja sig på yrkeskunnandet, och
- utbildningen ger yrkesspecifika kunskaper, färdigheter och kompetenser som är både övergripande och specialiserade, och
- statligt stöd kan ha en avgörande betydelse för utvecklingen eller bevarandet av yrkeskunnandet.

I avsnitt 4.1.6 i denna rapport redogörs det för bedömningen att utbildningar avseende kontakttolkutbildningar inom yrkeshögskolan vid en konkurrens av andra utbildningar får svårt att visa på att förutsättningarna i 5 kap. 5 § YHF – det vill säga i vilken grad en utbildning i kvalitativt och kvantitativt hänseende svarar mot arbetslivets behov av kvalificerad arbetskraft – uppfylls i lika hög grad som i andra sökta utbildningar. Vidare beskrivs i avsnitt 4.1.2 problematiken med att det inom yrkeshögskolan inte finns möjlighet att vid antagningen kvotera studerande utifrån språk.

Båda ovanstående faktorer skulle kunna tas hänsyn till om kontakttolkutbildningar bedrivs inom yrkeshögskolans smala yrkesområden. Myndigheten ser alltså att en väg framåt för att bedriva kontakttolkutbildningar inom yrkeshögskolan vore att göra detta inom yrkeshögskolans smala yrkesområden.

²⁹ Smala yrkesområden – en definition (MYH 2016/885).

Bilaga 1

Definitioner och förklaringar

Examensgrad

Avser andel examinerade i procent av antagna som bedrivit studier.

Examinerade

Avser antagna som bedrivit studier som uppfyllt alla villkor för examen. Anordnarna rapporterar in examinerade även efter avslutstidpunkten, vilket framför allt beror på att en del som bedrivit studier gör sena kompletteringar. Det innebär en viss eftersläpning av aktuell statistik.

Kontakttolk

Kontakttolk beskriver de som muntligt översätter mellan enskilda individer, representanter för myndigheter eller andra organisationer. En kontakttolk kan tolka på plats, via telefon eller digitalt. Kontakttolk är en benämning som inte är helt etablerad och gemensam, en del aktörer använder benämningar som språktolk eller tolk i talade språk för att beskriva samma yrkesgrupp och i de fall som aktörer använder någon av de andra benämningarna kan det finnas med i rapporten.

Sökande

Ansökningar

Avser samtliga ansökningar till de utbildningsomgångar som startat under perioden. Varje ansökan räknas en gång. Antal ansökningar är därmed inte detsamma som antal sökande personer, eftersom en person kan ha sökt till flera utbildningar.

Sökande

Avser antal unika personer som sökt till de utbildningsomgångar som startat under perioden. Med sökande avses både behöriga och obehöriga sökande.

Behöriga sökande

Avser antal unika sökande personer som varit behöriga till minst en av de utbildningsomgångar som startar under perioden. Att vara behörig till en utbildning innebär att den sökande uppfyller behörighetskraven i 3 kap. 1–4 §§ förordning (2009:130) om yrkeshögskolan (YHF), inklusive de eventuella särskilda förkunskapskrav som gäller för utbildningen.

Lärande i arbete – LIA

Inom yrkeshögskolan varvas teori med praktik, praktiken kallas Lärande i arbete som förkortas LIA och är förlagd ute på en arbetsplats. I utbildningar som inte leder till kvalificerad yrkeshögskoleexamen behöver inte LIA ingå, men det går bra att ha LIA-kurser också i dem.

Rätt kompetens i rätt tid.

Myndigheten för yrkeshögskolan

Myndigheten för yrkeshögskolan
Box 145, 721 05 Västerås, Sweden
www.myh.se